O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 3

2026

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research

Volume 2 Issue 3
2026

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali

3-son
2026

Международный журнал современных научно-технических исследований

Том 2 Выпуск 3
2026

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas’ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay’ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O’zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O’zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro‘yxatidan o‘tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O‘zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© “O‘zMU Jizzax filiali” – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko‘chasi, 259-uy.

XORIJIY TILLARNI O‘QITISHDA KASB-HUNAR TA’LIMI O‘QUVCHILARINING OG‘ZAKI NUTQ KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Arzikulova Gulbahor Abdurasul qizi

Tadqiqotchi. **e-mail:** arzikulovagulbakhor9429@gmail.com

Annotatsiya.

Mazkur maqolada kasb-hunar ta’limi tizimida xorijiy tillarni o‘qitish jarayonida o‘quvchilarning og‘zaki nutq ko‘nikmalarini rivojlantirishning pedagogik va metodik asoslari tahlil qilingan. Kommunikativ yondashuv, kasbga yo‘naltirilgan ta’lim, interaktiv metodlar, rolli o‘yinlar, juftlik va guruhli ishlar hamda raqamli ta’lim vositalarining imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, o‘quvchilarda uchraydigan nutqiy to‘siqlar, lug‘at boyligining cheklanganligi va talaffuz bilan bog‘liq muammolar tahlil qilinib, ularni bartaraf etishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan. Xorijiy til mashg‘ulotlarini kasbiy vaziyatlar bilan integratsiyalash o‘quvchilarning kommunikativ faolligi va kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishning muhim sharti sifatida asoslangan.

Kalit so‘zlar: kasb-hunar ta’limi, xorijiy til, og‘zaki nutq, kommunikativ kompetensiya, kasbiy-kommunikativ kompetensiya, kasbga yo‘naltirilgan ta’lim, ESP, interaktiv metodlar, raqamli texnologiyalar, nutqiy faoliyat.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ УСТНОЙ РЕЧИ У УЧАЩИХСЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Арзикулова Гулбахор Абдурасул кизи

Исследователь.

Аннотация.

В статье анализируются педагогические и методические основы развития навыков устной речи учащихся в процессе обучения иностранным языкам в системе профессионального образования. Раскрываются возможности коммуникативного подхода, профессионально ориентированного обучения, интерактивных методов, ролевых игр, парной и групповой работы, а также цифровых образовательных средств. Кроме того, анализируются речевые барьеры, ограниченный словарный запас и проблемы произношения, с которыми сталкиваются учащиеся, и предлагаются методические рекомендации, направленные на их преодоление. Обосновано, что интеграция занятий по иностранному языку с профессиональными ситуациями является важным условием развития коммуникативной активности и профессиональной подготовленности учащихся.

Ключевые слова: профессиональное образование, иностранный язык, устная речь, коммуникативная компетенция, профессионально-коммуникативная компетенция, профессионально ориентированное обучение, ESP, интерактивные методы, цифровые технологии, речевая деятельность.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING ORAL SPEECH SKILLS OF VOCATIONAL EDUCATION STUDENTS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Arzikulova Gulbahor Abdurasul qizi

Researcher.

Abstract.

This article analyzes the pedagogical and methodological foundations for developing students’ oral speech skills in foreign language teaching within the vocational education system. The potential of the communicative approach, professionally oriented learning, interactive methods, role-playing activities, pair and group work, and digital educational tools is examined. In addition, the study analyzes speech barriers, limited vocabulary, and pronunciation difficulties encountered by students and proposes

methodological recommendations for overcoming them. The integration of foreign language instruction with professional situations is substantiated as an important condition for developing students' communicative activity and professional preparedness.

Keywords: vocational education, foreign language, oral speech, communicative competence, professional communicative competence, professionally oriented learning, ESP, interactive methods, digital technologies, speech activity.

Kirish. Bugungi kunda globallashuv, raqamli iqtisodiyot va mehnat bozoridagi integratsiya jarayonlari kasbiy ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitish mazmuniga yangicha yondashuvni talab etmoqda. Zamonaviy kasb-hunar ta'limi o'quvchidan faqatgina muayyan kasbga oid nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni egallashni emas, balki xalqaro axborot va kommunikatsiya muhitida faol ishtirok eta olishni ham talab qiladi. Shu sababli xorijiy tilni kasbga yo'naltirib o'qitish kasbiy ta'limning muhim tarkibiy qismlaridan biriga aylanmoqda.

Kasbiy ta'limda xorijiy tilni o'qitishning asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarda kasbiy-kommunikativ kompetensiyani shakllantirishdan iborat. Bunda o'quvchi o'z mutaxassisligiga oid atamalarni bilishi bilan birga, ularni real kasbiy vaziyatlarda qo'llay olishi, hamkasblari yoki xorijiy mutaxassislar bilan muloqot qilishi, kasbiy masalalarni muhokama qilishi va o'z fikrini xorijiy tilda izchil ifodalashi lozim. Zamonaviy tadqiqotlarda ESP, CLIL va kompetensiyaviy yondashuvlar kasbiy vaziyatlarda xorijiy tildan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishning muhim metodik yo'nalishlari sifatida ko'rsatilmoqda.

Og'zaki nutq ko'nikmasi kasbiy kommunikatsiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Chunki kelajakdagi mutaxassis ish jarayonida mijozlar, hamkasblar, rahbarlar, xorijiy hamkorlar va boshqa mutaxassislar bilan og'zaki muloqot qilishi mumkin. Shuning uchun kasb-hunar ta'limida xorijiy til darslarini faqat grammatik qoidalarni o'rgatishga yo'naltirish yetarli emas. Dars jarayonida real va kasbiy kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish, o'quvchilarga mustaqil fikr bildirish va muloqot qilish imkoniyatini yaratish muhimdir.

O'zbekistonda ham xorijiy tillarni o'qitish metodikasida kommunikativ va kompetensiyaviy yondashuvlarga e'tibor kuchayib bormoqda. Tadqiqotlarda o'quv dasturlari, o'qitish metodlari, baholash jarayonlari va o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini zamonaviy talablarga moslashtirish masalalari alohida ko'rib chiqilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, kommunikativ, faoliyatga yo'naltirilgan, shaxsga yo'naltirilgan va kasbiy yo'naltirilgan yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida xorijiy tillarni kasb-hunar ta'limida o'qitish metodikasiga oid ilmiy-metodik adabiyotlar tahlili, pedagogik kuzatuv, taqqoslash, umumlashtirish va metodik modellashtirish usullaridan foydalanildi.

Kasb-hunar ta'limida xorijiy tilni o'qitishda o'quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olish alohida ahamiyatga ega. Bunda o'quvchining qaysi kasbni egallayotgani, kelgusida qanday kommunikativ vaziyatlarga duch kelishi va qaysi turdagi kasbiy terminologiyadan foydalanishi aniqlanadi. Mazkur yondashuv xorijiy til mazmunini kasbiy faoliyat bilan bevosita bog'lash imkonini beradi.

KASB-HUNAR TA'LIMIDA OG'ZAKI NUTQ KO'NIKMALARINING O'RNI

Xorijiy tilni o'rganish jarayonida tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalari o'zaro bog'liq holda rivojlantiriladi. Biroq kasbiy faoliyat nuqtayi nazaridan og'zaki nutq ko'nikmasi alohida ahamiyatga ega. Chunki mutaxassis o'z bilim va malakasini amaliy faoliyatda ko'pincha bevosita muloqot orqali namoyon qiladi.

Kasb-hunar ta'limi o'quvchisining og'zaki nutqi quyidagi asosiy komponentlarni qamrab olishi mumkin:

· kasbiy termin va iboralarni to'g'ri qo'llash;
· savollarga aniq va mazmunli javob berish;
· kasbiy mavzuda suhbat olib borish;
· o'z fikrini izchil bayon qilish;
· kasbiy muammoni muhokama qilish;
· ko'rsatma va tavsiyalarni tushuntirish;
· mijoz yoki hamkasb bilan muloqot qilish;
· taqdimot va hisobotlarni og'zaki bayon etish;
· xorijiy mutaxassislar bilan professional muloqotga kirishish.

Shunday qilib, kasbiy ta'limda og'zaki nutqni rivojlantirish umumiy til kompetensiyasini emas, balki kelajakdagi mutaxassisning real kasbiy kommunikativ faoliyatini ta'minlashga yo'naltirilishi lozim.

OG'ZAKI NUTQNI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV

Kommunikativ til o'qitish yondashuvi xorijiy tilni real muloqot jarayonida qo'llashga asoslanadi. Ushbu yondashuvda o'quvchi tayyor grammatik qoidalarni passiv o'zlashtiruvchi emas, balki kommunikativ faoliyatning faol ishtirokchisi sifatida qaraladi. Kommunikativ yondashuvda nutqiy faoliyatni markazga qo'yish va til birliklaridan real muloqotda foydalanishga e'tibor qaratiladi.

Kasb-hunar ta'limida kommunikativ yondashuvni kasbiy vaziyatlar bilan bog'lash ayniqsa samarali hisoblanadi. Masalan, avtomobilsozlik yo'nalishida tahsil olayotgan o'quvchilar uchun avtomobilga texnik xizmat ko'rsatish, ehtiyot

qismlar, nosozliklarni aniqlash va mijoz bilan suhbatlashish kabi mavzularda dialoglar tashkil etish mumkin. Turizm yo‘nalishida esa mehmonni kutib olish, mehmonxonada xizmat ko‘rsatish, yo‘l-yo‘riq ko‘rsatish va xorijiy sayyoh bilan suhbatlashishga oid topshiriqlardan foydalanish mumkin.

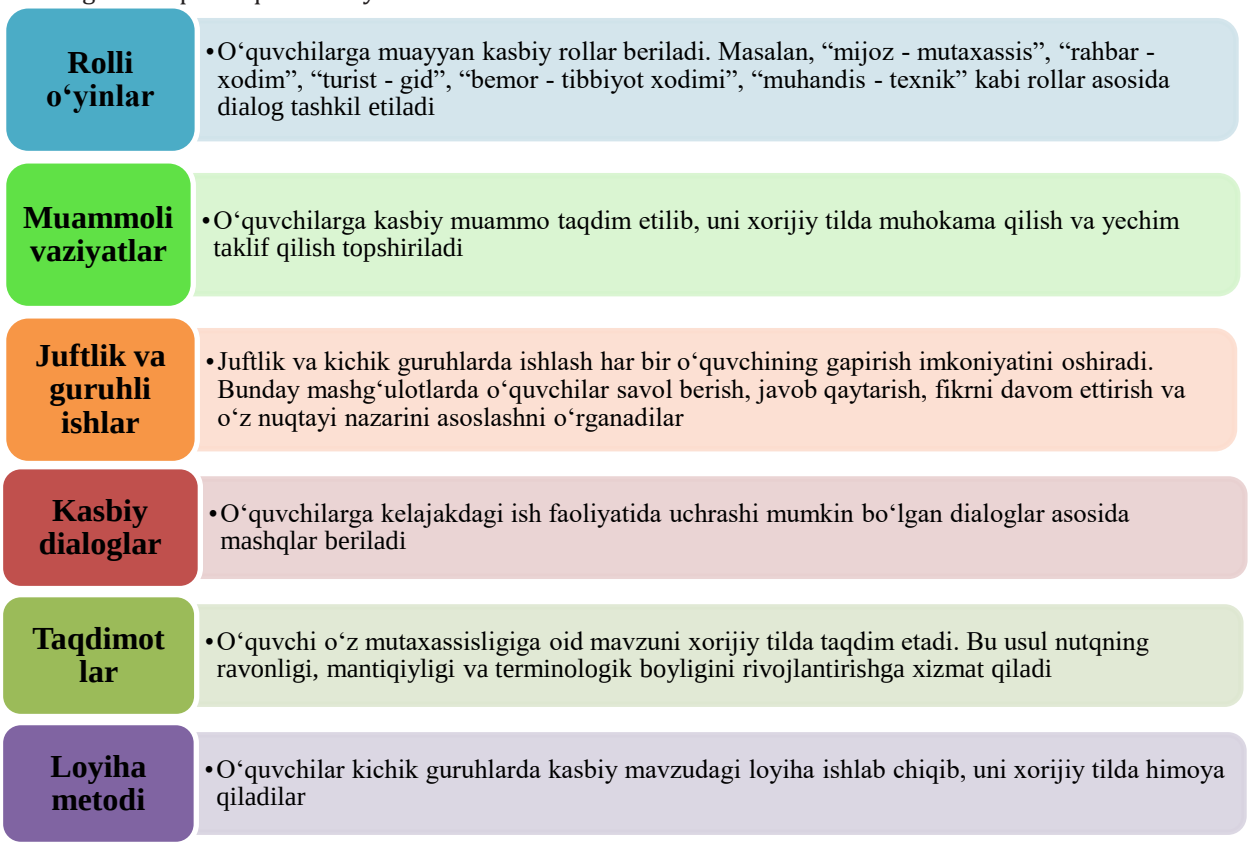

1-rasm. Kasbiy vaziyatlar asosida og‘zaki nutqni rivojlantirish.

Mazkur metodlarning umumiy xususiyati shundan iboratki, o‘quvchi tilni faqat o‘quv predmeti sifatida emas, balki kasbiy faoliyat vositasi sifatida qo‘llaydi.

KASBIY TERMINOLOGIYANI OG‘ZAKI NUTQDA QO‘LLASH

Kasb-hunar ta’limida xorijiy tilni o‘qitishning muhim jihatlaridan biri sohaga oid terminologiyani o‘zlashtirishdir. Biroq terminlarni alohida-alohida yodlash o‘quvchining kasbiy kommunikativ kompetensiyasini to‘liq shakllantirmaydi.

Shuning uchun terminlarni kontekstda o‘rgatish maqsadga muvofiq. Masalan, yangi terminni: **termin → izoh → namunaviy gap → dialog → kasbiy vaziyat** ketma-ketligida o‘zlashtirish o‘quvchiga yangi lug‘aviy birlikni real kommunikativ faoliyatda qo‘llash imkonini beradi.

Kasbiy ta’limda xorijiy tilning mazmunini mutaxassislik fanlari bilan integratsiyalash ham muhim. Bunday integratsiya o‘quvchining kasbiy bilimlari va til ko‘nikmalarini bir vaqtda rivojlantirish imkonini beradi. ESP va CLIL yondashuvlarining kasbiy ta’limdagi ahamiyati ham aynan shu jihat bilan izohlanadi.

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Raqamli texnologiyalar kasb-hunar ta’limida xorijiy tilning og‘zaki nutq ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi. Xususan, audio va videomateriallar, videokonferensiyalar, mobil ilovalar, raqamli ta’lim platformalari va interaktiv topshiriqlardan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil mashq qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Raqamli vositalardan foydalanish orqali o‘quvchilar:

- xorijiy nutq namunalarini tinglash;
- talaffuzini mustaqil nazorat qilish;
- audio va videojavoblar tayyorlash;
- kasbiy dialoglarni yozib olish;
- onlayn muloqotda ishtirok etish;
- kasbiy mavzuda videotaqdimotlar tayyorlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

O‘QUVCHILARNING OG‘ZAKI NUTQIDA UCHRAYDIGAN MUAMMOLAR

Kasb-hunar ta’limi o‘quvchilarining xorijiy tilda gapirish jarayonida bir qator qiyinchiliklar kuzatilishi mumkin. Jumladan:

- lug‘at boyligining yetarli emasligi;

- kasbiy terminlarni faol nutqda qo'llay olmaslik;
- grammatik xato qilishdan qo'rqish;
- talaffuzdagi qiyinchiliklar;
- o'z fikrini tez va izchil ifodalashda qiynalish;
- xorijiy tilda muloqot qilish tajribasining kamligi;
- o'ziga bo'lgan ishonchning pastligi;
- darslarda individual gapirish imkoniyatining cheklanganligi.

Mazkur muammolarni bartaraf etishda o'qituvchi o'quvchining xatosini darhol tanqid qilishdan ko'ra, uni muloqotni davom ettirishga undashi lozim. Xatolarni tahlil qilish va tuzatish kommunikativ faoliyat tugaganidan keyin umumlashtirilgan shaklda amalga oshirilishi mumkin.

O'QITUVCHINING METODIK ROLI

Kasb-hunar ta'limida xorijiy til o'qituvchisi faqat bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etuvchi fasilitator sifatida faoliyat yuritishi zarur. O'qituvchi o'quvchilarning kasbiy ehtiyojlarini aniqlashi, tegishli kommunikativ vaziyatlarni tanlashi va ularni dars jarayoniga integratsiya qilishi lozim.

Shuningdek, xorijiy til o'qituvchisi mutaxassislik fanlari o'qituvchilari bilan hamkorlik qilishi maqsadga muvofiq. Bunday hamkorlik natijasida xorijiy til mashg'ulotlarida o'quvchining kelajakdagi kasbiy faoliyatiga mos materiallar va topshiriqlar ishlab chiqilishi mumkin.

Kasbiy ta'limda xorijiy tilni kasbga yo'naltirib o'qitish metodikasining zamonaviy modellarida maqsadli, mazmunli-texnologik va baholash komponentlarining o'zaro bog'liqligi, shuningdek, kasbiy-kommunikativ kompetensiyani bosqichma-bosqich rivojlantirishga e'tibor qaratilayotgani kuzatiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kasb-hunar ta'limida xorijiy tilni o'qitish jarayonini kasbiy vaziyatlar bilan bog'lash o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish uchun metodik imkoniyat yaratadi. Ayniqsa, rolli o'yinlar, kasbiy dialoglar, muammoli topshiriqlar, loyiha va taqdimotlardan foydalanish o'quvchini passiv tinglovchidan faol kommunikativ ishtirokchiga aylantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, og'zaki nutqni rivojlantirishda uchta metodik komponentning uzviyligi muhim:

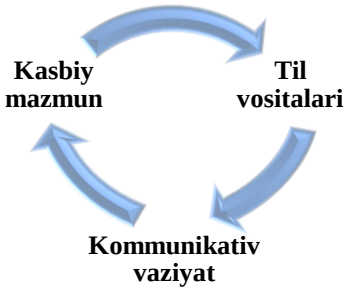

2-rasm. Og'zaki nutqni rivojlantirishning metodik komponentalari.

Masalan, o'quvchiga yangi kasbiy terminlarni o'rgatishning o'zi yetarli emas. U mazkur terminlardan foydalanib, kasbiy muammoni tushuntira olishi, savollarga javob berishi yoki hamkasbi bilan suhbat qura olishi kerak.

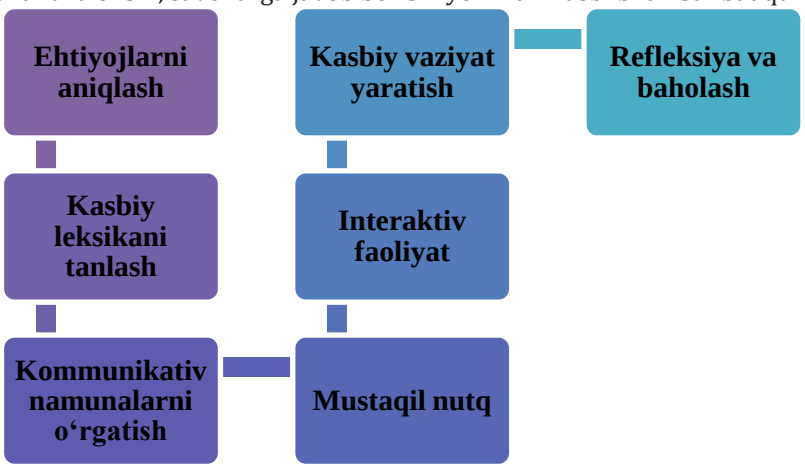

3-rasm. Og'zaki nutq kompetensiyasini shakllantirishning metodik modeli.

Mazkur ketma-ketlik oʻquvchining reproduktiv faoliyatdan mustaqil kommunikativ faoliyatga bosqichma-bosqich oʻtishini ta'minlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Kasb-hunar ta'limida xorijiy tillarni oʻqitish jarayonida ogʻzaki nutq koʻnikmalarini rivojlantirish kelajakdagi mutaxassisning kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning muhim shartlaridan biridir. Xorijiy til mashgʻulotlarini kasbiy mazmun bilan uygʻunlashtirish oʻquvchilarga oʻz mutaxassisligi doirasida xorijiy tildan amaliy foydalanish imkonini beradi.

Ogʻzaki nutqni rivojlantirishda kommunikativ yondashuv, ESP, CLIL, rolli oʻyinlar, muammoli vaziyatlar, juftlik va guruhli mashgʻulotlar, loyiha va taqdimot metodlaridan foydalanish maqsadga muvofiq. Shuningdek, raqamli ta'lim vositalari oʻquvchilarning mustaqil nutqiy faoliyatini kengaytirish va real kommunikativ muhitga yaqin sharoit yaratish imkonini beradi.

Kasbiy ta'limda xorijiy tilni oʻqitish samaradorligini oshirish uchun ta'lim mazmuni oʻquvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyati, ehtiyojlari va kommunikativ vazifalari bilan bogʻlanishi zarur. Bunda oʻqituvchining asosiy vazifasi oʻquvchiga tayyor bilim berish bilan cheklanmay, uni mustaqil fikrlash, muloqot qilish va xorijiy tildan kasbiy faoliyat vositasi sifatida foydalanishga yoʻnaltirishdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jalolov J. J. *Chet til oʻqitish metodikasi.* – Toshkent: Oʻqituvchi.
2. Harmer J. *The Practice of English Language Teaching.* – London: Pearson Education.
3. Hoshimov Oʻ., Yoqubov I. *Ingliz tili oʻqitish metodikasi.* – Toshkent.
4. Richards J. C., Rodgers T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching.* – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
5. Ellis R. *Task-Based Language Learning and Teaching.* – Oxford: Oxford University Press, 2003.
6. Brown H. D. *Principles of Language Learning and Teaching.* – Pearson Education.
7. Hyland K. *English for Academic Purposes: An Advanced Resource Book.* – London: Routledge, 2006.
8. Dudley-Evans T., St John M. J. *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach.* – Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
9. Abduraxmanova Z., Abdujabborova M. *Requirements of Foreign Language Teaching Methodology Program and CEFR Standards in Uzbekistan.* – 2025.
10. Yaxyoyeva S. Chet tillarini oʻqitishda kasbiy yoʻnaltirilgan kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning xorijiy tajribasi // *Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar.* – 2026.
11. Muxammadyusupova M. M. *Xorijiy tillarni oʻqitishda raqamli ta'lim platformalari va interaktiv metodlarining didaktik imkoniyatlari.* – 2026.